

Església del monestir de Sant Cugat del Vallès (Parròquia de Sant Pere d'Octavià)

Sant Cugat del Vallès

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Plaça d'Octavià.
Emplaçament Sant Cugat nucli

Coordenades:

Latitud: 41.473706829329
Longitud: 2.0852634289989
UTM Est (X): 423622
UTM Nord (Y): 4591749

Classificació

Número de fitxa 08205 - 5
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Romànic Gòtic Modern Renaixement Barroc
Segle XII-XVIII
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Religios i/o funerari
Observacions protecció: BCIN: RI-51-0000433 (Decret del 3/6/1931, publicat a la Gaceta de Madrid el 4/6/1931).
Revisió del Pla Especial de Protecció de Patrimoni Arquitectònic 2008. Fitxa A-1.
Data aprovació: dc., 03/06/1931 - 12:00
Accés Fàcil
Ús actual: Religios

Titularitat	Pública
Titular:	Ajuntament de Sant Cugat del Vallès
Fitxes associades:	
	<u>Monestir de Sant Cugat del Vallès</u>
	<u>Muralles del monestir de Sant Cugat del Vallès</u>
	<u>Claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès</u>
	<u>Palau Abacial</u>
	<u>Jaciment arqueològic Monestir de Sant Cugat del Vallès</u>
Autoria de la fitxa	Daniel Sancho París (Stoa, propostes culturals i turístiques SL)
Data de registre de la fitxa:	dt., 20/06/2023 - 17:27
Autoria de la darrera revisió:	Oficina de Patrimoni Cultural
Data de la darrera revisió:	dv., 31/01/2025 - 13:12

Descripció

Església de l'antic monestir de Sant Cugat del Vallès, que és un exemple de la transició del romànic al gòtic. Actualment és la parròquia de Sant Pere d'Octavià.

El temple està orientat a llevant i té la façana principal a ponent. Aquesta façana consta de tres cossos, separats amb unes falses pilastres amb funció de contrafort. Al cos central hi ha la portalada, que sobresurt del pla de la façana. Està formada per onze arquivoltes decreixents, en forma d'embut, sustentades per columnes cilíndriques i capitells amb motius vegetals. El portal consta de dues obertures separades per una columna o mainell, i té llinda recta. Damunt la llinda hi ha un gran timpà, amb restes d'una pintura de l'Epifania. El gablet, força baix, està rematat per una creu sobre un petit fust cilíndric.

La rosassa, d'estil gòtic, està formada per dotze radis units amb arcs ogivals recolzats sobre vint-i-quatre triangles curvilinis que formen la corona exterior. Els vitralls actuals no són d'època medieval; van ser restaurats el 1979. Cal destacar que la rosassa és una de les més grans de Catalunya i està inspirada en la que hi ha al transsepte sud de la catedral de Notre-Dame, a París. La vidriera originària de la rosassa no es va instal·lar fins després que, el dia 11 de novembre de 1343, festivitat de Sant Martí, es signés el contracte amb els mestres vitrallers Bernat Hospital, de Barcelona, i Alfons Gonzalbo, de Burgos. Als cossos laterals de la façana hi ha dos petits rosetons, també flanquejats per pilastres-contraforts. El coronament de la façana és esglaonat i inclou merlets a la part superior. La teulada central és a dos vessants. Sobre la nau esquerra hi ha un terrat pla i damunt la nau dreta i les capelles laterals hi ha teulades perpendiculars respecte a la teulada central.

Les façanes laterals són obrades amb carreus ben escairats. La del costat dret està dividida pels murs dels contraforts de les capelles laterals, amb grans finestrals gòtics decorats amb traceries. A la part posterior, a l'indret de la sagristia, es conserva un gran finestral romànic tardà.

La capçalera de l'església està formada per tres absis poligonals d'estil romànic. Els absis sud i central són decorats amb semicolumnes adossades a les arestes i amb arquets cecs sobre mènsules decorades. Les finestres són estretes i allargassades. A l'absis central destaca un gran finestral gòtic que, en la seva construcció, va mutilar les columnes de les arestes centrals.

Sobre el creuer s'aixeca un cimbori amb elements d'estil romànic i gòtic. El tambor conté uns finestrals apuntats gòtics. Al seu damunt hi trobem un campanaret de dos cossos amb funció de torre de les hores. Tenia arcs geminats romànics que foren substituïts al segle XVIII per arcs rebaixats fets amb maó. El

remat és una teulada piramidal de teules vidrades de colors blanc i blau, coronada amb un gall penell.

El campanar de l'església, situat a la façana sud, es va iniciar al segle XI i fou acabat al XVIII amb la incorporació d'un pis i el campanaret de les hores. En la seva construcció es van aprofitar els fonaments d'una de les torres de la fortalesa romana. És de planta quadrada i fa 54,11 metres d'alçada. El parament, fet amb carreus ben escairats, presenta unes arcuacions cegues. A la part superior del cos principal conté dues grans obertures amb arcs de mig punt on hi ha les campanes.

L'interior de l'església adopta la forma de planta basilical, amb tres naus de cinc trams. El total de la planta mesura cinquanta-cinc metres de llargada per trenta-tres metres d'amplada. El transsepte és marcat, però sense braços. Les cobertes són amb volta de creueria. A la nau de l'esquerra el primer tram de voltes i el transsepte són construïts amb arcs de mig punt, mentre que els arcs més propers a la façana principal són apuntats. L'absis central, emmarcat amb un arc triomfal, és de planta heptagonal i és més ample que els laterals. Les arestes enllacen amb columnes adossades que arrenquen des d'un podi elevat, amb capitells decorats i un arc superior que subjecta la imposta. La coberta és de quart d'esfera. Als murs hi ha dues finestres estretes. La balustrada de marbre blanc i vermell que tanca el presbiteri data de l'any 1798, moment en què l'abat Montero va fer reformar-lo.

Els absis laterals són llisos, sense decoració, i coberts també amb volta de quart d'esfera. A l'absis esquerre hi ha la imatge de la Mare de Déu del Bosc, i al dret el retaule de Tots els Sants. El cimbori forma un prisma regular de vuit costats, amb finestrals a cada costat. El pas del quadrat de l'espai a la base octogonal es realitza mitjançant trompes que suporten uns triangles inclinats i plans. La part que sobresurt de la nau central és ocupat per uns petits rosetons que il·luminen l'interior del temple. Al seu torn, la nau nord conté grans finestrals gòtics.

Al paviment s'hi poden veure diverses làpides corresponents a tombes d'abats, situades entre el passadís central i l'espai on s'aixecava el cor dels monjos del monestir, que fou enderrocat el 1911. Entre els béns mobles que conserva l'església en destaquem els següents:

Una escultura de sant Cugat situada al presbiteri, de l'any 1942, obra d'Enric Monjo.

Una escultura de la Mare de Déu del Bosc, situada a l'absis esquerre, del segle XII i procedent de l'ermita de Sant Adjutori.

Una lauda sepulcral de Ferran Folc de Cardona i Anglesola, qui fou el Gran Almirall de Nàpols, mort el 1571. Es troba situada a l'absis lateral esquerre.

Un retaule de Tots Sants, situat a l'absis lateral dret, datat a l'any 1400. És una obra del taller de Pere Serra, d'estil gòtic. En destaca la taula central, on es representa la Mare de Déu amb el Nen i el donant de la pintura als peus.

Un retaule de la Pietat, situat en una capella lateral dreta, d'estil barroc. És obra de l'escultor santcugatenc Josep Sala Janer, encarregat l'any 1706 pel paborde major del monestir.

L'orgue, d'estil renaixentista, que està situat sobre la capella de la Pietat. El moble està coronat per un escut amb un lleó rampant. L'interior va ser modificat el 1918 per Gaietà Estadella, que el va transformar en un orgue romàntic. L'any 2000 es va restaurar.

Un retaule barroc de Sant Benet, situat en una de les capelles laterals de la dreta, datat al segle XVII. Fou sufragat pels Erill, senyors de la Torre Negra. El 1688 es va contractar l'escultor Francesc Santacruz, de Barcelona. La pintura central va ser realitzada pel pintor Josep Layga. Els dauradors del retaule van ser Francesc i Pere Pau Vinyals. Acompanyen la tela central els quadres dels sants Guillem, Joan Gualbert, Silvestre, Romuald, Robert i Pere Celestí, fundadors benedictins.

Un retaule de la Mare de Déu del Roser, del segle XVI en estil renaixentista.

El sepulcre dels Saltells: un sepulcre-ossera de Ramon II de Saltells i Jacma de Vall, avis de Berenguer de Saltells, que fou l'assassí de l'abat Biure el 1350.

El sepulcre de l'abat Odó, del segle XIV.

La làpida sepulcral de l'abat Estruch, del segle XV.

Història

L'abadia benedictina de Sant Cugat del Vallès fou construïda sobre les restes del *Castrum Octavianum*, una antiga fortalesa romana. L'origen del monestir es troba en una basílica paleocristiana del segle V, ubicada a l'espai on actualment hi ha el claustre i on sembla que s'hi hauria enterrat el màrtir Cugat.

La primera referència documental del monestir és de l'any 875. Es tracta d'una confirmació de béns realitzada pel rei Lluís el Tartamut a Fredoí, bisbe de Barcelona: *“la casa de Sant Cugat i Sant Feliu, al lloc d'Octavià, amb les seves aprisions i adjacències i amb totes les seves pertinences, tal com l'abat Ostofred tenia per precepte”*. A partir del segle X els dominis territorials del monestir santcugatenc van començar a ocupar zones del Vallès. Gràcies a l'abat Donadéu es van reconstruir diverses esglésies i s'ampliaren les possessions de terres a la zona de la Marca Hispànica, a les actuals comarques del Penedès i de l'Anoia. La ràtzia d'al-Mansur del 985 va destruir el monestir, però aviat es va poder reconstruir. Sota l'abat Odó, a principis del segle XI, es va iniciar la construcció del nou monestir, que va portar a terme el mestre d'obres Fedanci. En aquest moment es va construir una nova església d'estil romànic, de majors dimensions i amb una porxada situada al mur nord. Per evitar futures destruccions el recinte es va fortificar.

Durant la segona meitat del segle XII es va iniciar una gran reforma del monestir. Es va construir una nova església, que va començar-se en estil romànic i que fou finalitzada en temps del gòtic, després de dos-cents anys d'obres. La construcció de la façana va finalitzar el 4 de setembre de 1337, a l'hora de vespres, en temps de l'abat Galceran de Llobets, segons va recollir el notari Guillem de Torn. També al segle XII, al costat de l'Evangeli del temple es va començar a edificar el claustre sobre un pati anterior, més petit. La construcció va continuar al llarg d'uns trenta anys (1190-1220). Aquest fet va suposar l'aterrament de la basílica paleocristiana. Posteriorment, a partir del segle XIII es va aixecar un castell, amb torres, merlets i fossar (l'actual palau abacial), i es va ampliar la muralla a la zona nord. Així mateix, es van bastir els magatzems de les pabordies. Sobre l'any 1175 el monestir havia estat dividit en quatre pabordies. Més tard, a la segona meitat del segle XIV, es va ampliar la zona de muralla per llevant i s'aprofità l'espai per construir-hi les cases del prior, del cambrer i les torres, entre altres edificacions. Pels volts de l'any 1370 l'abat Busquets va fer construir l'espai de l'arxiu, situat al castell.

Durant l'època moderna el monestir va anar creixent de manera progressiva. Aquest fet s'exemplifica al segle XVI, quan es va fer el claustro, la llotja d'estil toscà d'accés al claustre del monestir. Posteriorment, es va substituir el dormitori per les cel·les individuals. Per aquest motiu es va aixecar una nova planta al claustre, amb una galeria renaixentista d'estil toscà. L'antic dormitori va ser reconvertit en una capella, dedicada a la Santa Creu. Durant el segle XVIII, per ordre de Felip V –que manava destruir les fortificacions catalanes– es va reconvertir el castell en el palau Abacial, en temps de l'abat Llupià. Així mateix, les muralles van ser modificades i el fossat es va colgar. En el període de l'abat Gayolà la sala capitular es va destinar a lloc d'enterrament dels monjos. Al mateix temps, es va construir una nova sala d'estil barroc al lloc on hi havia les cuines i part del refector. En aquests moments la quarta nau de l'església es va dividir en tres capelles d'estil barroc, de manera que es va reduir l'alçada del sostre; la capella de Tots els Sants va ser reconvertida en sagristia; i també es va finalitzar la construcció dels pisos superiors del

campanar. Durant el període de l'abat Montero, el 1798, es va reformar el presbiteri amb la col·locació d'una balustrada de marbre.

Arran de la desamortització de Mendizábal, el 1835, la comunitat benedictina es veié obligada a abandonar el monestir. El conjunt monumental va passar a mans de l'Estat i es va produir l'espoli de les cases monacals. L'any 1844 l'Estat va cedir a l'Ajuntament de Sant Cugat el palau Abacial, l'església i la mina d'aigua. Tres anys més tard, el claustre. L'any 1856 en els antics horts del monestir s'hi va construir el cementiri municipal i les escoles públiques es van instal·lar al claustró i a la sala capitular. El 1911 es va enderrocar l'edifici de l'arxiu. Deu anys més tard, el 1921, es va aterrar la muralla nord per fer un camp de futbol.

El 1931 el monestir va ser declarat Monument Nacional. El 1962 es va instal·lar al claustre l'Escola Internacional de Pintura Mural. El 1968 el monestir va acollir la nova Universitat Autònoma de Barcelona, per la qual cosa es va enderrocar la tàpia construïda en temps de l'abat Azara. I es van traslladar el cementiri, l'escorxador i el camp de futbol. En les dependències perimetrals del claustre l'any 1982 s'hi va ubicar el Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. Un cop va ser construïda a Valldoreix una seu de nova planta per aquest centre, l'any 2003 el monestir va passar a acollir el Museu de Sant Cugat.

Bibliografia

Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Catàleg de Sant Cugat. Revisió del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic. 2008.

Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

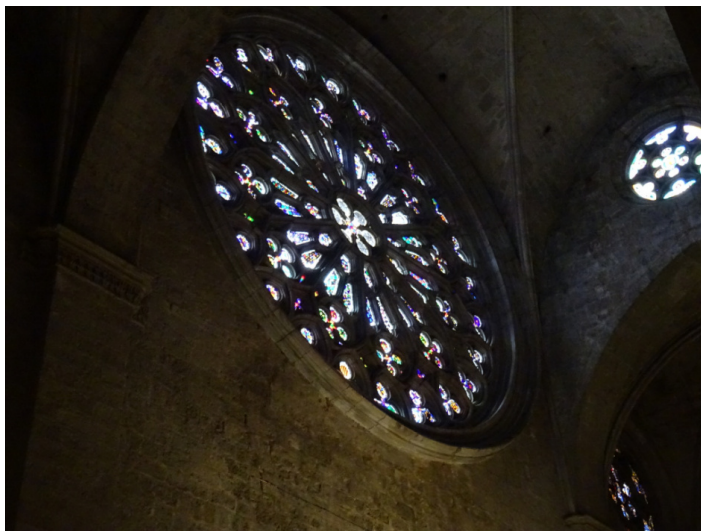
AADD (1991). *Catalunya romànica. Volum XVIII, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental*. Enciclopèdia Catalana, p.159-199.

BARDAVIO, A.; ARTIGUES, P.L.; MIQUEL, M.; MIQUEL, D.; CASAS, J. (2006). *Història de Sant Cugat*. Museu de Sant Cugat i Cossetània edicions.

MIQUEL, Domènech; RODRÍGUEZ, Alba; MELO, Joana; VICO, Judit. (2018). *Villa ipsius cenobii. La vila de Sant Cugat en època medieval*. Museus de Sant Cugat – Ajuntament de Sant Cugat del Vallès.

VIVÓ GILI, Pere (2010). *L'església del monestir de Sant Cugat*. Editorial Mediterrània SL.

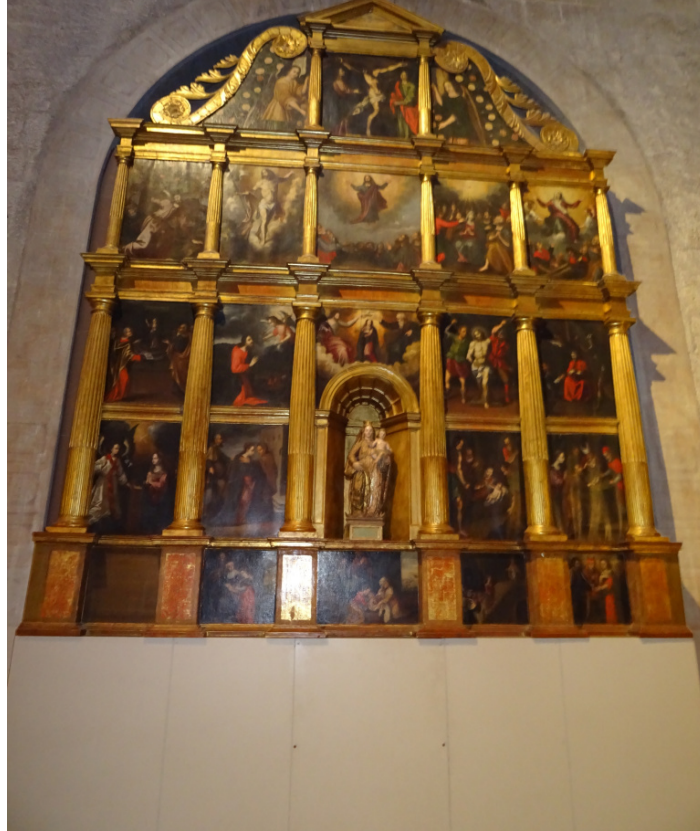

Lapida sepulchral
l'Abat ESTER
1416-1419
(provençat de la sua tomba)
Per un gran Abat Paricle en el
l'el seu temps, el rei Adonis I
el Monestir. (Catalunya del sud).
"Aqui reposa Bernat Esterich, a
Monestir, el qual abans, heretge
de St. Esteve de Banyoles, fou
el 10 de octubre de 1419. La se
pau. Amen".
Per el seu Abat elegit director
contra l'heresia, morí a Sant